

УДК 336.748(744)

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ КУРСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

А. Ю. Козак

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, група Ф-51, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – к.е.н., доцент О. О. Ляхович

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті проаналізовано фактори формування курсу національної валюти в Україні. Розглянуто позиції окремих авторів щодо даних факторів, їх класифікації та значимості. За основу роботи обрано класифікацію факторів формування курсу національної валюти за Т.Б. Бакуменко. Основну увагу приділено впливу базових факторів на формування валютного курсу.

Ключові слова: ВВП країни, темпи інфляції, стан платіжного балансу, зайнятість населення.

В статье проанализированы факторы формирования курса национальной валюты в Украине. Рассмотрены позиции ряда авторов о данных факторах, их классификации и значимости. За основу работы взята классификация факторов формирования курса национальной валюты по Т.Б. Бакуменко. Внимание акцентировано на основных факторах формирования валютного курса.

Ключевые слова: ВВП страны, темпы инфляции, состояние платежного баланса, занятости населения.

The article analyzes the factors of formation of the national exchange rate in Ukraine. The positions of a number of authors on these factors, their classification and significance were considered. The classification of factors of formation of the national currency exchange rate according to T.B. Bakumenko is allocated as a basis of work. Attention is focused on the fundamental factors of exchange rate formation, the country's GDP, inflation, balance of payments, employment etc.

Keywords: the country's GDP, inflation, balance of payments, employment.

Валютний курс як економічна категорія є ціною грошової одиниці однієї країни, вираженою в грошових одиницях іншої країни. За умов досконалої конкуренції валютний курс формується під впливом попиту та пропозиції. Проте, переважна більшість існуючих методик розглядають зміну в динаміці курсу валюти, спираючись на ретроспективні дані про зміну валютного курсу в минулому. Основні фактори формування курсу національної валюти мають бути не те, що просто перелічені і виділені, але і вчасно скореговані, максимізовані та позбавлені недоліків і негативних динамік, аби в загальному був одержаний позитивний результат. Саме тому з макроекономічної точки зору, визначення режиму валютного курсу є невід'ємною регулятивною складовою валютної політики держави.

Актуальність дослідження виявляється насамперед в тому, що різкі зміни валютного курсу негативно впливають не тільки на сукупний попит, але й на інтереси окремих суб'єктів господарювання, спричиняють структурні зміни в економіці та перерозподілі валового

національного продукту і в довгостроковому періоді можуть привести до зниження конкурентоспроможності країни. А отже, актуальним є дослідження факторів формування курсу валюти в Україні з метою запобігання його стрибкам та негативним впливам на суспільне життя.

Вагомий внесок у дослідження аналізу факторів формування курсу валюти в Україні внесли Т. В. Бакуменко, Є. Ю. Власенко, А. Гальчинський, І. Лук'яненко, С. Михайличенко, Т. Мусієнко, М. Савлук, В. Сікора, О. Черняк, В. Юрчишин та інші. В їх роботах обґрунтована роль кожного окремого фактора формування валютних курсів у фінансовій економіці, закладено основи кількісних та якісних підходів до моделювання валютних курсів в межах фінансових теорій.

Метою і завданням даної статті є аналіз факторів формування курсу валюти в Україні.

Валютний курс, як і будь-яка ціна, відхиляється від купівельної спроможності валют під впливом попиту та пропозиції валюти. Але не тільки купівельна спроможність певної валюти на даний момент порівняно з купівельною спроможністю іншої країни впливає на формування валютного курсу. Він також може помітно коливатися залежно від низки чинників.

В економічній літературі існує велика різноманітність класифікацій курсоутворювальних факторів. В економічній літературі існує велика різноманітність класифікацій курсоутворювальних факторів. Наприклад, Д. Ю. Пискулов виділив три групи факторів формування валютного курсу:

- 1) фундаментальні – основні макроекономічні показники, які впливають на учасників валютного ринку, і сам процес курсоутворення в середньостроковій перспективі;
- 2) технічні фактори, тобто основні закономірності поведінки валютних курсів у ретроспективі, які впливають на ухвалення рішень про купівлю чи продаж валюти і мають психологічний характер;
- 3) короткострокові, або несподівані, – форс-мажорні обставини, політичні, дії центральних банків тощо [6, С. 86].

Досить системно дане питання висвітлено у Т. В. Бакуменко (таблиця).

Таблиця

Фактори формування валютного курсу (за Бакуменко Т.В.) [1, С. 4]

Макроекономічні фундаментальні чинники	Регулюючі та інфраструктурні чинники	Дестабілізуючі чинники
ВВП країни; платіжний баланс країни; рівень відсоткових ставок; обсяг грошової маси в обігу; динаміка грошових і кредитних емісій; рівень інфляції; обсяги надходжень за зовнішніми та внутрішніми запозиченнями; обсяги платежів за внутрішніми та зовнішніми запозиченнями; дефіцит (профіцит) держбюджету; індекси промислового виробництва; рівень (динаміка) зайнятості в країні; інвестиційний, підприємницький клімат у країні; членство країни у СОТ та інших наднаціональних утвореннях	регулюючі заходи з боку НБУ; режим валютного курсоутворення; інфраструктура фінансового і банківського сектору; кредитна та емісійна політика; режим оподаткування; стан вітчизняного законодавства; експортноімпортний і митний режими	спекулятивні валютні та фінансові операції; відтік валютних та інвестиційних коштів за кордон; низький платоспроможний попит; розбіжності між внутрішніми і зовнішніми цінами; використання інвалюти як засобів зберігання та у внутрішніх розрахунках; інфляційні очікування; орієнтація внутрішніх цін на валютний курс; недовіра до національної валюти; чутки про початок військових дій або запровадження торгівельних санкцій; ступінь корумпованості влади; рівень виконання законів; терористичні акції; погодні умови

Корисною є класифікація, запропонована Дж. Вільямсом, який припускав слабкий зв'язок між макроекономічними показниками та валютним курсом і для створення більш точної моделі поділив фактори на дві групи:

1) традиційні фундаментальні (грошова пропозиція, рівень цін, номінальні відсоткові ставки тощо);

2) фактичні фундаментальні, тобто показники фінансового ринку [2, С. 256].

Окрім фундаментальних і технічних факторів, вплив яких може бути передбачений, короткострокові несподівані фактори можуть внести істотні корективи до динаміки руху валютного курсу. До них відносяться: форс-мажорні події, тобто стихійні лиха, політичні події; валютні інтервенції центральних банків.

Поряд з кон'юнктурними чинниками, вплив яких важко передбачити, на попит та пропозицію валюти, тобто на динаміку її курсу, впливають і відносно довгострокові тенденції, які визначають стан тієї чи іншої національної грошової одиниці у валютній ієрархії. Серед цих чинників виділяють такі: ВВП країни, темпи інфляції, стан платіжного балансу; діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції; ступінь використання певної валюти на євrorинку і в міжнародних розрахунках; ступінь довіри до валюти на національному та світовому ринках; валютна політика; ступінь розвитку фондового ринку; кон'юнктура валютних курсів та спекулятивні валютні операції.

Розглянемо детальніше сутність та вплив базових факторів на формування валютного курсу. Так, форс-мажорні події, тобто стихійні лиха (землетруси, цунамі, тайфун, повені тощо) є суттєвим фактором у даному процесі. Доцільно до даних подій віднести і коронавірус, адже фактор пандемії коронавірусу досить суттєво впливає на курс вітчизняної валюти. В уряді вже скоригували макроекономічні показники, в яких «послабили» середньорічний курс гривні з 27 до 29,5 за один долар у прогнозі на 2021 рік. Крім того, у березні 2020 року у Нацбанку наголосили, що зростання курсу долара, яке спостерігається на валютному ринку України, спричинене нервовими настроями через поширення коронавірусу [3].

Рівень інтеграції національної економіки у світову насамперед відображає структура економіки, що найбільш яскраво проявляється у попиті та пропозиції вітчизняних товарів на світовому ринку, потребі в імпортних продуктах, русі капіталу та, що особливо характерно для України, у рівні запозичень фінансових ресурсів у зовнішніх контрагентів. Також на курс української гривні впливає ефективність економіки загалом, що відображає ВВП. Таким чином, зниження цін на сировинні товари експорту, зростання інфляції, скорочення ВВП зумовлюють знецінення національної валюти, яке викликає більш жорстке валютне регулювання та відходження від курсу валютної та економічної лібералізації та інтеграції у європейський та світовий фінансовий ринки, а стабілізація перерахованих чинників повертала валютне регулювання на шлях лібералізації [7].

Співвідношення валют за їх купівельною спроможністю (паритет купівельної спроможності) є своєрідною віссю валютного курсу. Саме тому темп інфляції є значним чинником впливу на валютний курс. Адже чим вищі темпи інфляції в країні, тим нижчий курс її валюти, якщо не протидіють інші фактори. Таку тенденцію звичайно можна простежити в середньо- та довгостроковому плані. Вирівнювання валютного курсу, приведення його у відповідність з паритетом купівельної спроможності відбуваються в середньому протягом двох років.

Також, слід зазначити, що активний платіжний баланс сприяє підвищенню курсу національної валюти, бо при цьому збільшується попит на неї з боку зовнішніх боржників. Пасивний платіжний баланс породжує тенденцію до зниження курсу національної валюти, тому що боржники міняють її на іноземну валюту для погашення своїх зовнішніх зобов'язань.

У сучасних умовах зріс вплив міжнародного руху капіталів на платіжний баланс і відповідно на валютний курс, оскільки конкурентом валютного ринку є ринок цінних паперів – акцій, облігацій, векселів, короткострокових депозитів [6]. У країнах, що розвиваються, ринок цінних паперів може гальмувати зростання курсу іноземної валюти, відволікаючи вільну грошову готівку від обміну.

Діяльність валютних ринків та спекулятивні валютні операції також формують курс національної валюти. Адже, якщо курс валюти має тенденції до зниження, то фірми та банки завчасно обмінюють її на більш стійкі валюти, що погіршує позиції ослабленої валюти. Валютні ринки швидко реагують на зміни в економіці та політиці, на коливання курсових співвідношень. Тим самим вони розширюють можливості валютної спекуляції та стихійного руху «гарячих» грошей [4].

Співвідношення ринкового та державного регулювання валютного курсу впливає на його динаміку. Формування валютного курсу на валютних ринках через механізм попиту та пропозиції валюти, як правило, супроводжується різкими коливаннями курсових співвідношень. На ринку складається реальний валютний курс – показник стану економіки, грошового обігу, фінансів, кредиту та ступеня довіри до певної валюти. Державне регулювання валютного курсу спрямоване на його підвищення або зниження, виходячи з завдань валютно-економічної політики.

Ступінь розвитку фондового ринку впливає на курс національної валюти через механізм безпосереднього залучення іноземної валюти. Також кон'юнктура валютних курсів та спекулятивні валютні операції завжди мають значний вплив на валютний курс. Як засвідчує світова практика, валютні операції далеко не завжди здійснюються для торговельних та фінансових розрахунків. У багатьох випадках визначальною мотивацією у суб'єктів валютного ринку може бути отримання спекулятивного прибутку [5, С. 152].

На формування курсу гривні впливає величезна кількість чинників. Щоб відстежувати та прогнозувати котирування національної валюти, економісти повинні здійснювати повноцінний аналіз з урахуванням всіх подій і останніх новин. Дії Національного банку України та офіційний курс національної валюти безпосередньо пов'язані з державною політикою і міжнародними відносинами. Звертаючи увагу на ключові події та важливі заяви, можна передбачити поведінку валютного курсу і поліпшити своє матеріальне становище.

На думку фахівців, валютний курс української гривні буде залежати від вливань на фінансовий рахунок. Аналітиків хвилює очікуване послаблення інтересу до державних облігацій. Приплив валюти, пов'язаний з купівлею національної грошової одиниці України, може істотно знизитись. Під кінець поточного року очікується інфляція на рівні 6,2%. За підсумками 2020-го зростання економіки буде на рівні 3,6%. У аналітичний прогноз закладається плавна девальвація гривні до рівня 26,5 грн/дол. Поточний рік може стати найбільш непрогнозованим за своїми наслідками для всієї світової економіки. Економічна криза, яку несподівано «підсилила» ситуація із пандемією коронавірусу (COVID-19), стане крахом для одних держав та можливостями для інших.

1. Бакуменко Т. В. Валютний курс і фундаментальні фактори його формування. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : зб. наук. праць. Суми : УАБС НБУ, 2004. Т. 9. С. 344–352.
2. Власенко Є. Ю. Факторний аналіз валютного курсу в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 2 (53). С. 252–256.
3. Коронавірус та нафтова криза: як зміниться курс гривні у 2020 році? URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/04/22/kolonka/aleksandr-radchuk/ekonomika/koronavirus-ta-naftova-kryza-yak-zminytsya-kurs-hryvni-2020-roczj> (дата звернення: 03.11.2020).
4. Курс гривні 2020: як формується і чого чекати? URL: <https://new.minfin.com.ua/ua/kurs-grivny-2020> (дата звернення: 03.11.2020).
5. Платонава І. М. Валютний ринок і валютне регулювання : навч. посібник. Вид-во «БЕК», 2006. 190 с.
6. Платіжний баланс України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/balance/> (дата звернення: 03.11.2020).
7. Шулакова К. І. Макроекономічний контекст розвитку валютного регулювання в Україні. *Вісник Ін-ту економіки та прогнозування*. 2016. № 1. С. 6–14.